

HEBBEN WIJ IETS MET ELKAAR?

OVER SAMENHANG EN ISOLEMENT
IN ONZE SAMENLEVING

Gedachten over onze maatschappij
vanuit het referentschap
'Kerk en samenleving' van de RK Kerk

Inleiding

Iedereen spreekt over de crisis, waarin onze samenleving verkeert. De crisis kan mensen brengen tot verlamming en wanhoop, ook tot zuchten en klagen. Die reacties zijn direct te begrijpen, wanneer mensen heel direct door die crisis geraakt worden: als hun bedrijf failliet gaat, de eigen baan verdwijnt of op de uitkering gekort wordt. Maar aan mensen, die verantwoordelijkheid dragen voor onze samenleving zijn die reacties niet toegestaan.

Zij moeten nadenken over de aard en de oorzaken van de crisis en wat hen te doen staat. Wij, als schrijvers van dit document, voelen ons verantwoordelijk voor onze samenleving en willen daarom, als leerlingen van Jezus Christus en geïnspireerd door onze katholieke traditie, over onze samenleving nadenken. We doen dit vanuit de overtuiging, dat onze traditie over de grote vragen van het menselijk samenleven veel te bieden heeft. Tegelijk zijn wij bereid om te leren van wat andere deelnemers aan het gesprek inbrengen.

We zullen moeten reflecteren over de aard van de crisis, waarin niet alleen onze economie, maar ook onze cultuur verkeert. Wat is er aan de hand, dat er zo'n grote onvrede is ontstaan over de wereld van de politiek, terwijl de gemiddelde Nederlander persoonlijk -blijkens onderzoek- redelijk tevreden lijkt? Wat is er met onze economie aan de hand en wat gebeurt er met de arbeid van mensen? Hoe krijgt ons sociale leven vorm? Welke waarden leiden ons daar? Welke verbanden zorgen dat we ons thuis voelen in de samenleving? Hoe kunnen we ons in onze maatschappij ontwikkelen tot deugdzame mensen, mensen met wie het goed is om samen te leven? Het zal duidelijk zijn, dat het thema van samenhang en isolement in onze samenleving veel aspecten kent en rijkelijk ingewikkeld is, maar juist dat maakt het gesprek zo noodzakelijk. En het gaat om een zaak die ons aangaat.

Individualisering

Sociologen vertellen ons, dat onze westerse samenleving gekenmerkt wordt door individualisering. Daarmee wordt niet bedoeld, dat mensen meer op zichzelf leven of dat ze minder contacten hebben met elkaar. Het tegendeel is het geval: de mobiele telefoons staan altijd aan en dus zijn we vaker in contact met anderen dan vroeger het geval was. Wat wel bedoeld wordt is, dat een aantal maatschappelijke verbanden, die vroeger het leven van mensen bepaalden, nu minder invloed uitoefenen, zodat steeds meer dingen in het leven door het individu zelf gekozen mogen en ook moeten worden.

Zestig jaar geleden gold als vanzelfsprekend, dat een kind uit een katholiek gezin katholiek was en katholiek bleef. Hetzelfde gold van protestanten, Joden, Hindoestanen enzovoorts. Zo werd ook het kind van een arbeider meestal arbeider en kinderen van geleerde en rijke mensen konden studeren, anderen niet. Nu spreekt ten aanzien van alle genoemde terreinen niets meer vanzelf. We waarderen deze ontwikkeling in principe als iets positiefs.

De achtergrond van de geschetste ontwikkeling is gelaagd. Een oorzaak is dat onze hele samenleving mobieler is geworden, zodat al in de negentiende eeuw Brabanders voor hun werk naar Rotterdam togen. In de twintigste eeuw konden via een stelsel van subsidies intelligente arbeiderskinderen gaan studeren. In Nederland werden de wanden tussen de levensbeschouwelijke en politieke zuilen na 1945 eerst poreus, waarna sinds 1960 de zuilen afbrokkelden en de mensen uit de verschillende zuilen elkaar dus meer ontmoetten dan voorheen. Vreemden werden vertrouwd met elkaar. Daarnaast werd de samenleving complexer: de deelsystemen van economie, politiek, cultuur, en religie werden steeds meer eigen domeinen, waar eigen regels gelden, die weer zo complex werden, dat geen enkele instantie meer voor alle domeinen voldoende specifiek kan zeggen, wat daar goed en kwaad zou kunnen zijn. Dus worden mensen op die terreinen naar hun eigen geweten verwezen.

Dat is in deze reflectie ons verstaan van het individualiseringsproces. We bedoelen er dus niet mee, dat de mensen egoïstischer zijn geworden. Egoïsme komt voor in alle maatschappij-typen, zowel die waar collectieve instanties een grote rol spelen als in onze geïndividualiseerde maatschappij. Datzelfde geldt overigens ook voor altruïsme en liefde.

We bedoelen met individualisering wel dat ieder steeds meer verantwoordelijk wordt gesteld voor het eigen leven. Dat proces is aan de ene kant toe te juichen: niemand van ons wil terug naar de tijd dat de ouders of de familie de partner kiest, met wie men het leven moet delen of dat de klasse waaruit iemand voortkomt ook de toekomstige arbeidsloopbaan bepaalt. Het proces van individualisering biedt kansen op een persoonlijker invulling van het leven.

Omdat geloven in onze christelijke traditie een hoogst persoonlijk antwoord is op God, die onze Schepper is en ons tot gemeenschap met zichzelf en met elkaar roept, hoeft er vanuit onze traditie dan ook geen verzet aangetekend te worden tegen het proces van individualisering. Natuurlijk levert dit proces problemen op, maar het scheidt ook nieuwe kansen.

Stap Verder..

Mensen komen tot hun recht in Stap Verder, Diaconaal Oecumenisch Centrum Zuidoost Amsterdam. Een initiatief van zes lokale kerken en de Sociëteit Afrikaanse Missiën. Onderdak, eten, kleding en veiligheid, zijn basisrechten die niet altijd gemakkelijk te verzilveren zijn. In dit multiculturele stadsdeel wonen 80.000 inwoners met 127 nationaliteiten. Veel jonge mensen, dus kinderrijk. Hardwerkende, gemotiveerde nieuwe inwoners. Stap Verder erkent dat mensen talenten hebben en ondersteunt dat door Nederlandse taallessen en sociaal- en juridisch advies. En praktisch door een postadres, voedselpakket, gebruik van keuken en wasmachine, toegang tot internet en verwijzing bezoek aan de kledingbank.

Vrijheid tot liefde?

We staan dus niet negatief tegenover het individualiseringsproces, maar ook niet volkomen positief. Het proces biedt kansen op een persoonlijker invulling van het leven, omdat collectieve verbanden minder bepalend zijn. Maar het leven kan ook minder persoonlijk worden, omdat collectieve verbanden de mensen niet slechts onvrij hebben gemaakt. Soms maakten ze mensen ook weerbaar tegen anonieme krachten, die nu in invloed gegroeid zijn, zoals de uitgekiende reclames van commerciële bedrijven. Per saldo is de grote vraag, of we echt vrijer worden door de individualisering.

Vanuit onze katholieke traditie is de maatstaf daarvoor niet de kwantiteit van het aantal keuzes, maar of we tot liefde komen: dat we aan anderen het goede gunnen en daarvoor zelf tot offers bereid zijn. Waar het vrije individu tot solidaire inzet voor de mens in nood komt, is het evangelisch ideaal meer bereikt dan waar een individu niet vrij geworden is.

Om de crisis van nu te verstaan, moeten we zien, dat het proces van individualisering omgeven wordt door een veelheid van andere veranderingen in onze samenleving. We leven allemaal in een grotere wereld dan onze voorouders kenden. Elke avond is de hele wereld voor onze ogen met al haar oorlogen, conflicten, crises. Door de globalisering is een recessie in de Verenigde Staten van directe invloed op het verloop van onze beurzen en onze economie. In Europa dwingt de financiële en economische crisis ons tot steeds grotere samenwerking. De ene munt van de Europese Unie verplicht ons tot grotere politieke eenheid, welke vorm dat ook precies zal aannemen en juist dat roept weer angst en weerzin op bij niet weinigen. Bedrijven fuseren, burgerlijke gemeenten worden gefuseerd, geloofsgemeenschappen idem dito. Mensen zijn mobieler geworden en daardoor minder vast aan één gebied en één gemeenschap gebonden. Dat roept voor iedere mens de vraag op, waar zijn thuis is en wat blijvend is. Als in deze tijd van financiële en economische crisis dan ook nog het vertrouwen in overheid en kerken afneemt, omdat overheidspersonen gefraudeerd blijken te hebben en kerkelijk personeel zich aan kinderen heeft vergrepen en wanneer met regelmaat in het nieuws komt dat allerlei leidinggevenden bij banken maar ook bij "stichtingen zonder winstoogmerk" hoge salarissen, bonussen of al te stevig gouden handdrukken ontvangen hebben, dan is er een gevaarlijke mix ontstaan, waarbinnen individuen zich hoogst onzeker zijn gaan voelen. Ook als het ze op zich niet slecht gaat, zijn ze er toch niet gerust op. Het roept ook vragen op: wie kan ik vertrouwen? zal ik eenzaam oud worden? zal mijn baan het houden? Die onzekerheid brengt mensen soms tot terugtrekkende bewegingen naar verbanden van vroeger: toen leefden we als volk nog met elkaar en ging het goed. Dat kan discriminatie van allochtone Nederlanders en anti-Europese sentimenten oproepen: zij krijgen er de schuld van, dat alles nu niet meer goed gaat. Mensen willen soms terug naar het dorp van hun jeugd, maar moeten dan ontdekken dat het niet echt meer bestaat. We willen zeker geen gitzwart beeld schilderen van onze samenleving, maar signaleren deze problemen, om iets te verstaan van de onvrede die in grote delen van onze samenleving groeiende lijkt. Juist de meer geïndividualiseerde mens heeft in deze situatie nood aan gemeenschappen, waarbinnen hij of zij gesprekspartners, lotgenoten en bondgenoten vindt, om zich te oriënteren, om dingen aan te kunnen pakken en zich zo deel te voelen van een zinvol groter geheel.

Ambassades van Vrede

De jezuïet Frans van der Lugt was er in Homs voor christenen en moslims. Hij was een gezant van de vrede voor alle mensen. PAX introduceerde in 2011 Ambassades van Vrede, waarvan er nu bijna 60 in Nederland zijn. Ook in Irak ontstaan nu Ambassades van Vrede. Lokale jongeren van verschillende religieuze en etnische komaf zijn het geweld beu en willen een vreedzaam Irak waarin het burgerschap telt. Niet je afkomst, maar je toekomst in een staat voor alle Irakezen. Ook in Syrië is dat onze inzet, gesteund door de nalatenschap en inspiratie van Pater Frans.

www.paxvoorvrede.nl

persoon en gemeenschap

Vanouds vormt het gezin het primaire verband, waarbinnen een mens opgevoed wordt tot vrije persoon, die gelijktijdig gemeenschapswezen is. Het woord primair slaat daarbij op het gegeven, dat het gezin het eerste verband is, waarin een mens andere mensen ontmoet. Zo lijkt het gezin tot het oerbestand te horen van het mens-zijn. Daarom pleit de Kerk er vanouds voor, dat overheid en samenleving het gezin beschermen en ondersteunen, waar het hulp nodig heeft.

We zijn ons er overigens van bewust dat het traditionele kerngezin historisch gezien jonger is dan men denkt en dat het momenteel sterk aan verandering onderhevig is. Veel huwelijken in ons land lopen uit op een scheiding. Nogal wat mannen en vrouwen leven samen in andere vormen dan die van het huwelijk. Wat deze ontwikkelingen voor de vorming van kinderen gaat betekenen, is nog niet goed te overzien. Ons gaat het er hierbij om, dat de zorg voor de goede vorming van de kinderen primair blijft staan. Aan onze jonge mensen moet een liefdevolle omgeving geboden worden, waar zij leren de naaste en zichzelf te beminnen.

Maar er zijn meer gemeenschappen, waarbinnen jonge, volwassen en oudere mensen zich ontwikkelen. In willekeurige volgorde: scholen, sportverenigingen, belangenorganisaties, religieuze gemeenschappen (zoals parochies, kerkelijke gemeenten, moskeeën, synagogen en tempels) buurtverenigingen, ondernemingen en stichtingen, enzovoorts. Al deze vormen van gemeenschap zijn nodig, opdat mensen leren zich naar elkaar te schikken, met elkaar te communiceren en juist zo een persoonlijke eigenheid te ontwikkelen.

Onze katholieke traditie heeft als basisstelling dat persoon-zijn en gemeenschapswezen-zijn twee aspecten van ieders mens-zijn zijn, die niet als concurrerende aspecten tegen elkaar afgezet moeten worden, omdat beide aspecten zich rechtvaardig kunnen ontwikkelen. Het is onwaar dat iemand meer persoon is, naarmate hij of zij minder gemeenschapswezen is of omgekeerd. Integendeel, gemeenschappen vragen om de inbreng van vrije personen en vrije personen worden vrij binnen gemeenschapsverbanden. Deze stelling kan geïllustreerd worden met een gruwelijk experiment, dat in de loop van de geschiedenis een aantal keren is uitgevoerd. Telkens ging het om het antwoord, wat de natuurlijke taal zou zijn van een mens.

Daartoe werden baby's apart gehouden en uitstekend verzorgd, maar er werd niet tot ze gesproken. Er werd gewacht op hun eigen taal. En altijd weer was het resultaat hetzelfde: de baby's stierven. We leven van taal en woorden, we leven dus van gemeenschap. Ook de grootste dichters hebben hun taal van hun vaders en moeders geleerd en zijn erin gaan leven: daardoor werden zij in staat gesteld, om aan die taal wendingen te geven, waar volgende generaties dankbaar voor zijn.

In zijn sociale encycliciek "Caritas in Veritate" (2009) schrijft paus Benedictus XVI over de mens als centrum en doel van de samenleving. Ieder mens is als schepsel van God uniek en geroepen tot verantwoordelijkheid. Een solidaire en duurzame samenleving vraagt om een inzet van allen. Alleen zo kan een totale of integrale ontwikkeling van de samenleving, zowel politiek, sociaal en economisch maar ook cultureel en ecologisch, gestalte krijgen.

We willen er expliciet op wijzen, dat onze visie op de mens als unieke persoon, die tegelijk voluit van en voor gemeenschappen leeft, de gezamenlijke traditie is van de drie Abrahamitische religies. Ze zijn dus gezamenlijke bron van joden, moslims en christenen..

Waar in onze tijd moslims vaak de schuld krijgen van allerlei problemen en ze op tal van terreinen lijden onder vormen van uitsluiting, moeten we als samenleving beseffen, dat juist rondom de moskeeën de sociale cohesie hoog is en mensen gevormd worden tot leden van de samenleving, die vanuit de eigen traditie een grote bijdrage kunnen leveren aan onze cultuur.

Voor veel mensen groeien de nieuwe sociale media in betekenis. Op de digitale snelweg vindt communicatie plaats als nooit tevoren. Waarom zou ook deze communicatie niet vormend zijn voor de deelnemers? Er zijn gevallen bekend, waar het digitale netwerk echte steun verleent als een deelnemer ziek wordt of op andere wijze in de problemen komt. Juist de ongrijpbaarheid ervan bleek een voordeel voor de jongeren, die demonstreerden voor een Arabische lente. Natuurlijk zijn er ook gevaren: degene met wie je verkeert kan een andere blijken te zijn dan je veronderstelt, je geheimen zijn niet bij iedereen veilig. Mensen moeten dus leren, hoe ze met de nieuwe mogelijkheden verstandig om moeten gaan. Maar dat is geen reden om te somberen over deze nieuwe vormen van communicatie. De niet-virtuele communicatie met mensen toonde immers altijd al analoge problemen.

Met de verenigingen die we hierboven opsomden en de nieuwe vormen van gemeenschap, die we aangeduid hebben met onze verwijzing naar de nieuwe sociale media, zitten we in de sfeer van wat gerekend wordt tot de civil society, het maatschappelijk middenveld. We willen expliciet op het grote belang wijzen van middenveld in het menselijk leven. Vanuit het liberalisme wordt alle heil verwacht van de werking van de vrije markt. Vanuit het socialisme ligt vanouds alle nadruk op de overheid. In de traditie van het katholiek sociaal denken is het maatschappelijk middenveld meer doorslaggevend. Wanneer daar mensen hun eigen belangen en die van anderen kunnen dienen binnen allerlei verbanden, kunnen we spreken van een gezonde samenleving.

In onze katholieke traditie speelt de subsidiariteitsgedachte een grote rol. Deze gedachte houdt enerzijds in, dat hogere instanties niet moeten gaan doen, wat lagere instanties zelf heel goed kunnen en anderzijds dat hogere instanties de lagere wel dienen te ondersteunen, opdat ze de hun eigen functies goed kunnen vervullen. We zien nu, dat in de afgelopen tijd de overheid sterk heeft ingezet op de vrijheid van individuen en de werking van de markt, maar dat er weinig financiële en andere steun was voor groepen en verenigingen, die in vele menselijke behoeften voorzien. Daardoor werden deze zwakker. Het is dan des te pijnlijker dat onze overheid bij de huidige bezuinigingen een beroep lijkt te willen doen op die verzwakte onderdelen van de samenleving zoals gezin, familie, buurtbewoners en kerken. Vaak dient het subsidiariteitsbeginsel ertoe om overheden tot bescheidenheid te manen, zodat ze niet te veel gaan doen. Juist nu willen wij ook de actieve kant van het subsidiariteitsbeginsel benadrukken. Voor de sociale cohesie van de samenleving is het belangrijk dat groepen en verenigingen ondersteund worden die de cohesie doen groeien.

Project Fietsmaatjes

Het project Fietsmaatjes is voor de PCI Warmond een positieve bijdrage aan de dorpsamenleving. Mensen die niet meer zelfstandig kunnen fietsen, krijgen een fietstocht aangeboden op een duo-fiets. Op deze fiets met elektrische trapondersteuning zitten gasten en maatjes naast elkaar. De PCI zorgde voor de financiën, voor de vrijwilligers en de werving van de gasten. Met de (twee)wekelijkse fietstochten wordt hun isolement doorbroken, komen ze op een gezellige manier in beweging en ontstaan er unieke contacten tussen gasten en maatjes. Het project is verbreed naar de dorpskernen Sassenheim en Voorhout van de gemeente Teylingen en naar Noordwijk.

Over arbeid en sociale cohesie.

Het is duidelijk, dat ook de arbeid van mensen grote betekenis heeft voor de sociale cohesie, of het nu om betaalde arbeid gaat of om vrijwilligerswerk. We gaan hier apart op de betekenis van de arbeid voor de sociale cohesie in.

In de arbeid zet de mens zichzelf en zijn vermogens in, zodat de arbeid nooit helemaal te scheiden is van de mens, die haar verricht. Tegen die achtergrond pleit het katholiek sociaal denken ervoor, deze factor in het productieproces zwaarder te laten wegen dan de productiefactoren van kapitaal en grondstoffen, die immers wel van de persoon van de eigenaar te scheiden zijn. Dat aan deze prioriteit van de arbeid met de groeiende invloed van de aandeelhouders op de economie en met de flexibilisering van de arbeid steeds minder recht wordt gedaan, zal duidelijk zijn.

Arbeid is uit zichzelf al een sociale werkelijkheid. Wat geproduceerd wordt is er immers ten dienste of tot schade van de samenleving. In het produceren zijn bedrijven en werkenden bij de huidige arbeidsdeling steeds meer op elkaar aangewezen. Met name de samenwerking tussen werkenden in een bedrijf en de gemeenschap die daarbij ontstaat is kostbaar voor de menselijke ontwikkeling en het gezonde zelfbewustzijn van de werkenden. Ook deze waarden komen momenteel steeds meer onder druk te staan.

Dat roept vragen op ten aanzien van de plek van de economie in onze samenleving. De economische dimensie van onze samenleving is er, opdat de goederen die de samenleving nodig heeft geproduceerd en gedistribueerd worden. Het economisch systeem is dus een systeem dat de mens moet dienen, niet andersom. Als waardevolle zaken, waar mensen aan groeien en meer mens van worden, aan de economie geofferd worden, moet daar protest tegen worden aangetekend.

In zijn apostolische exhortatie “ Evangelii Gaudium” spreekt paus Franciscus op dit punt duidelijke taal. Hij keert zich tegen een cultuur die mensen uitsluit en de ongelijkheid tussen mensen vergroot. Geld mag nooit een afgod worden en het economisch systeem moet mensen dienen en niet overheersen (paragrafen 53-58).

In de afgelopen decennia hebben de diverse kabinetten er grote nadruk op gelegd om mensen aan het werk te krijgen. Daarbij dacht men primair aan betaald werk. Nu is het hebben van betaald werk een belangrijke waarde, zoals we zojuist gezegd hebben, en waar er voldoende werkgelegenheid is en er nood is aan werknemers, kan deze politiek verantwoord zijn. Nadruk op participatie mag echter geen motief zijn voor bezuinigingen op uitkeringen. Wij benadrukken het belang van sociale cohesie en de solidariteit van mensen in de samenleving. Juist in de huidige crisistijd, waar de werkloosheid naar pijnlijke hoogte stijgt, blijft een goed en stevig sociaal vangnet uitermate belangrijk. In deze tijd van transformatie en flexibilisering blijft het streven naar bestaanszekerheid een belangrijke gezamenlijke opdracht. Een tweedeling van de samenleving moet worden voorkomen. De overheid behoort een schild voor de zwakken te zijn en te blijven.

Diaconaal Inloophuis de Herberg

De Herberg in Westervoort opent in juli 2012 haar deuren. De Herberg wordt gerund door een pastor en inmiddels 50 vrijwilligers. Alle dagen open! Centraal staat de gast, de ontmoeting met en het verhaal van de gast. Een huiskamer, waar gasten en voorbijgangers samen zijn en waar lunch en warme maaltijd hoogtepunten zijn. Er is er ook een virtuele huiskamer. Middels de sociale media wordt gecommuniceerd met anderen. Op Facebook is een ruilhoek ingericht. Zo komen ook jongere mensen in het inloophuis. Vernieuwend pastoraat waar diaconie, catechese, gemeenschapsopbouw, liturgie en pastoraat kwaliteiten van elkaar zijn en bijeen gehouden worden.

www.inloophuisdeHerberg.nl

www.facebook.com/inloophuisdeHerberg

Uitdagingen voor de civil society.

Het individualiseringsproces stelt organisaties op het maatschappelijk middenveld voor nieuwe uitdagingen. Of het nu om kerken gaat of om politieke partijen, om sportverenigingen of vakbonden, om zorginstellingen of buurtverenigingen, om Amnesty of Cordaid, ze moeten aan mensen tonen, of en hoe ze zinvol zijn, wat ze bieden en wat ze vragen.

We gaan ervan uit, dat mensen in het proces van individualisering niet slechter zijn dan ze vroeger waren, maar ze worden wel geconfronteerd met andere moeilijkheden dan vroeger, zowel in het persoonlijke leven als in hun organisaties. Wanneer ze niet getroffen worden door werkeloosheid, ziekte of een ander ongeluk, hebben mensen op het persoonlijk niveau vaker en meer te kiezen dan vroeger. Maar dat is niet alleen maar een zegen. Onze Duitse bureaus spreken van die Qual der Wahl, de last van het telkens weer moeten kiezen. Hoe vaak moeten mensen geen keuzes maken op terreinen, waar ze zich nauwelijks competent weten?

Voor de maatschappelijke verenigingen en organisaties vallen veel zekerheden weg in het tijdperk van de individualisering. In de tijd van de verzuiling was elke maatschappelijke organisatie verzekerd van de eigen achterban. Dat gaf een zekere rust. Niet altijd hoefden commerciële prijzen berekend te worden, wat veel zorg bereikbaar maakte voor mensen, die daar anders geen toegang toe gehad zouden hebben. Het gaf die organisaties overigens ook grote macht, wat tot allerlei vormen van misbruik kon leiden en ook heeft geleid.

Het wegvallen van de zekerheden heeft dus zowel positieve als negatieve kanten. In elk geval daagt het de organisaties uit zichzelf opnieuw uit te vinden, op een nieuwe manier in relatie treden met de leden, de vrijwilligers en degenen, die op hun hulp zijn aangewezen (en die in onze cultuur, die sterk wordt gekenmerkt door een dominantie van de markt, vaak worden aangeduid als klanten). Dat is niet eenvoudig, maar het is een taak, die de moeite waard is en die ook inhoudelijk tot nieuwe inzichten en nieuw elan kan leiden.

Op allerlei gebieden zien we, hoe instituties en verenigingen daarmee bezig zijn: kerken, politieke partijen, vakbonden enzovoorts. Voor commerciële instanties is de zaak het meest simpel: zij moeten klanten trekken, door hen ervan te overtuigen dat het hun welbegrepen eigenbelang is om deze waar bij hen te kopen.

Voor ideële gemeenschappen en instellingen zal er altijd wel een dubbele aanpak nodig zijn: aan de ene kant mensen lokken tot deelname door te laten zien, dat ze iets belangrijks mislopen, wanneer ze niet deelnemen en dan hopen, dat in de deelname ook de ideeën van de gemeenschap of instelling zich in de deelnemer nestelen. Zo kan men lid van een vakbond worden vanwege een aantal voorzieningen, die deze biedt. De vakbond hoopt dat in het deelnemen aan de activiteiten er ook een solidariteit ontstaat met andere leden en met andere werknemers überhaupt.

Opkomen voor kwetsbare mensen! De vluchteling in ons midden!

De Dienst Kerk en Samenleving in het bisdom Roermond komt uitdrukkelijk op voor kwetsbare mensen in de Limburgse samenleving. In 2014 heeft de Dienst deze opdracht o.a. inhoud gegeven door politiek en maatschappelijk stelling te nemen in het vraagstuk van de uitgeprocedeerde asielzoekers in onze samenleving. De Dienst heeft dagelijks contacten met vluchtelingen die uitgeprocedeed zijn. Mensen die aan hun lot overgelaten worden en op zoek zijn naar geborgenheid, rust en houvast. De gezamenlijke kerken in de Euregio (België/Duitsland/Nederland) een manifest opgesteld, waarin zij politieke en maatschappelijke aandacht vragen voor deze mensen.

[http://www.bisdomroermond.nl/mkw_uploads/Kerk%20en%20Samenleving/Dokument%20Endversion%20\(2\).pdf](http://www.bisdomroermond.nl/mkw_uploads/Kerk%20en%20Samenleving/Dokument%20Endversion%20(2).pdf)

De kerken proberen mensen te bereiken, die spiritueel zoekend zijn en hopen, dat bij mensen geloof, hoop en liefde ontstaan jegens God, die onze eindbestemming is. Als dat laatste gebeurt is het eindresultaat dat het eigenbelang op de tweede plaats komt, omdat de eerste plaats bezet is geraakt.

Ook politieke partijen spannen zich natuurlijk bij elke verkiezing in, om de stemmen van mensen binnen te halen, maar ze worden ook geconfronteerd met het probleem van krimpende ledentallen. Willen ze hun politieke idealen continueren en niet slechts aan machtsverwerving op de korte termijn denken, dan zullen ze nieuwe leden moeten werven en deze vormen in het eigen gedachtegoed. Ook zij zullen zich met hun boodschap wervend tot kandidaat-leden moeten wenden, nieuwe dialoog openen naar nieuwe doelgroepen en tegelijk het eigen ideële gedachtegoed behoeden.

We hebben gezegd dat de vernieuwingen die door het individualiseringsproces gevraagd worden van de maatschappelijke organisaties tot nieuwe inzichten en nieuw elan kunnen leiden bij die organisaties zelf. Voor de kerk valt er bijvoorbeeld op te wijzen, dat de nieuwe ontmoeting van de kerk met de haar omringende culturen sinds Vaticanum II haar ertoe dwong om het christelijk geloof te verantwoorden naar mensen die andere vragen stelden dan gewoon was binnen de eigen “parochie” en dat dit grote theologische en pastorale creativiteit op gang heeft gebracht.

In het onderwijs heeft de noodzaak van het opbouwen van goede relaties met de ouders van de leerlingen onder andere opgeleverd, dat de leraren veel ouders als gewaardeerde vrijwilligers naast zich kregen en dat de school meer een tweede thuis werd voor de leerlingen.

Project Gambikids

De werkgroep Kerk en Samenleving, parochiekern Hank, bisdom Breda ondersteunt het project Gambikids. Dit kleinschalig voedselproject voorziet zo'n 200 kinderen in Gambia van een kwalitatief goede schoolmaaltijd. Het project loopt inmiddels zes jaar en wordt ieder half jaar gecontroleerd. Intussen zijn er door de schoolleiding ook zelf initiatieven gestart zoals het naar school halen van doofstomme kinderen, die in Gambia vaak nog in een isolement leven. Tevens is er inmiddels een moestuin aangelegd waar de oudere kinderen onder begeleiding zelf zorg voor dragen. Ook zijn er inmiddels lokalen bijgebouwd, doordat de toestroom van leerlingen – mede dankzij de maaltijdvoorzieningen – groot is. www.kerkensamenlevinghank.com
kerkensamenlevinghank@live.nl

We hebben in de Kerk vaak de neiging, om te kijken vanuit een aantal organisaties, die het moeilijk hebben om wegen tot continuïteit te vinden, omdat de kerken daar duidelijk onder horen. Dat mag ons niet uit het oog doen verliezen, dat er ook organisaties en verenigingen zijn, die het erg goed doen.

Een aantal organisaties, die zich met milieu en natuurbehoud bezig houden, breiden eerder uit dan dat ze krimpen. Vaak gaat het daar om bewegingen, die sterk vanuit one issue werken. Maar dat betekent niet, dat er bij hen niets te leren valt voor instituties met een algemenere doelstelling.

Maar het gaat niet slechts om het vernieuwen en handhaven van oude vormen van verenigingen en organisaties. In onze samenleving zijn ook nieuwe vormen van samenhang nodig. Vanouds functioneren in dorpen de buurten als sociale opvang voor mensen, die alleen komen te staan of meer hulp behoeven. In de Vinex-wijken dreigt voor veel mensen een dergelijk vangnet te gaan ontbreken. Dan wordt het van belang, dat vanuit de gemeenschap zelf initiatieven ontstaan, doordat bijvoorbeeld kerken een inloophuis organiseren, zoals vaak gebeurd is, of dat mensen vanuit het maatschappelijk werk samen met centra voor medische zorg een vorm van inloop opzetten. Soms beschouwen instellingen voor ouderenzorg -en verpleging het als hun wijkgerichte taak om een vorm van inloop op zich te nemen. De nood aan dit soort initiatieven is hoog en wie hier in de lacunes voorziet, verdient lof en steun van ons allen, niet in de laatste plaats van de overheid.

We signaleren met vreugde, dat nieuwe initiatieven van onderaf en van overheidswege plaats vinden. Denk aan het welzijnswerk en buurthuizen nieuwe stijl. We horen dat allerlei organisaties, die op zich een beperkte doelstelling hebben, nadenken over hun maatschappelijke betekenis en vanuit dat oogpunt samenwerking zoeken met verwante organisaties of een extra taak op zich nemen. Denk aan de zojuist genoemde wijkgerichte taak van menige senioren-instelling, de clustering van zorg en recreatieve functies in buurthuizen en dergelijke.

Samenwerken geeft resultaat

De Damiaanparochie in Helmond, MOV Stiphout en de Vastenactie realiseren samen een Family house bij het St. Teresiahospital in Nandom (Noord)-Ghana. De familieleden van opgenomen patiënten hebben zo een goede plek om eten te koken en de was te doen. Door samen te werken, zowel in Helmond als met de mensen in Ghana, komen goede voorzieningen tot stand. Zo zijn er eerder al water-, elektriciteit- en onderwijsvoorzieningen gerealiseerd. Parochianen voelen zich betrokken omdat zij weten dat de gelden direct besteed worden. Daar collecteren mensen voor en geven parochianen graag. Het bisdom 's-Hertogenbosch hecht grote waarde aan deze samenwerkingsverbanden.

Informatie: Diaken Ton Schepens, diakenschepens@damiaanhelmond.nl

Hoe gaan we om met de uitdagingen? Reflectievragen en suggesties

Het voorgaande stelt vragen aan individuele mensen, aan de diverse vormen van gemeenschap en aan de overheden.

Voor individuen en families kunnen we denken aan vragen als: hoe sociaal voeden wij onze kinderen op? hoe zijn wij als burens? welke bijdrage lever ik aan de samenleving in buurt of stad? waar zet ik me voor in en welke waarden leiden me daarbij?

Voor de diverse maatschappelijke organisaties hebben we in het voorgaande al een aantal suggesties gedaan, die we nu op een rijtje zetten: Zijn de diverse verenigingen, bedrijven en organisaties zich ervan bewust, hoezeer zij aan het mens-zijn van hun leden of deelnemers kunnen bijdragen of afdoen? Zijn ze zich bewust van hun maatschappelijke betekenis en van mogelijkheden van groei van die betekenis, juist vanuit hun eigen doelstellingen? Durven zij zich telkens te herontdekken in de zich wijzigende omstandigheden? Durven ze een wervende dialoog aan, waarin zowel het belang van aanstaande leden of vrijwilligers als de eigen identiteit serieus genomen worden? Durven zij samenwerking met anderen aan, waar een betere dienst aan de samenleving dat vraagt?

Voor de overheid zijn de vragen, of zij met name initiatieven wil ondersteunen in wijken en gebieden, waar traditionele vormen van opvang en sociale cohesie aan slijtage onderhevig zijn of nog niet bestaan? Überhaupt is de vraag aan haar (op de onderscheiden niveaus van gemeente, provincie, natie), of ze de diverse vormen waarop mensen verbanden vormen serieus wil nemen en hen eerder wil faciliteren dan hinderen. Let wel: het gaat ons hier niet om de bescherming van kerkelijke verenigingen of verbanden. Wij reflecteren vanuit onze traditie op wat we voor de samenleving belangrijk vinden.

Over de mate van actief ingrijpen van de overheid in het economische en sociale leven is er groot verschil van mening tussen de verschillende politieke stromingen. Wij willen hier niet uitvoerig op die discussie ingaan, al moeten wij wel melden, dat de diaconieën en de caritas-instellingen ons met regelmaat melden, dat de armoede toeneemt en dat deze armoede voor een groot deel veroorzaakt wordt door de conjuncturen in de economie. Dat lijkt tot een vorm van armoedebeleid te verplichten. Wanneer de economie krimpt, lijkt het spreken over de werkloosheidsvoorziening als een vangnet en niet als een hangmat achterhaald. Het beeld van de hangmat klopt alleen, als er banen in overvloed zijn.

M25

M25 is een diaconaal jongerenproject waarin jongeren (12-18 jaar) één dag hun handen uit de mouwen steken voor mensen die een steuntje in hun rug kunnen gebruiken. Tijdens een voorbereidende bijeenkomst wordt de Bijbeltekst Mattheüs 25 onder de aandacht gebracht en zo worden jongeren gestimuleerd om mee te doen. Jongeren komen in aanraking met mensen waarmee ze zelf niet snel in aanraking zouden komen en ervaren hoe het voelt om iets voor iemand anders te betekenen. Niet voor niets is M25 een project dat jongeren aanspreekt: ze worden er blij van dat ze iets voor iemand anders kunnen betekenen.

www.mtwentyfive.nl

Zijn de kerken zich er voldoende bewust van, dat ze zelf nog steeds belangrijke kernen van sociale cohesie zijn?. Onze God roept mensen wel persoonlijk tot navolging van Jezus Christus, maar nooit als eenlingen. Hij nodigt uit met Hem te communiceren als een gemeenschap van mensen. Dat geeft mensen ook een thuis. Natuurlijk kan de Kerk nooit alleen maar een thuis bieden. Zij heeft een zending en dus staan haar leden midden in de wereld met hun getuigenis. Maar ondertussen is dat thuis er wel.

Juist vanwege het getuigenis moeten we hier ook enkele woorden zeggen over de oecumenische en interreligieuze dialoog, waartoe we geroepen zijn. Vanuit onze katholieke traditie zijn we ertoe geroepen om alles wat we aan goeds en waardevols ontmoeten in onze wereld te eren en hoog te houden. Graag bieden we aan, wat we zelf van Godswegen aan goeds ontvangen hebben, maar dat betekent nooit, dat we vanuit ons eigen goed neerzien op anderen. Integendeel, we blijven leerlingen, die anderen nodig hebben, zowel om hen als onszelf te verstaan. Wij zien in de samenwerking en de dialoog met andere christelijke confessies binnen en in de dialoog met andere religies, dat we het beste bij elkaar naar boven kunnen roepen. Zo worden religies krachten tot vrede, die zich niet uit elkaar laten spelen door hen, die religie willen misbruiken als bron van geweld.

Slot

Deze brief is gericht tot alle mensen die onze samenleving ter harte gaat.

Daarom spraken we over alle vormen van organisatie en niet slechts over rooms-katholieke of andere christelijke organisaties. Wij willen alle maatschappelijk actieve verenigingen en organisaties die de humaniteit van onze samenleving bevorderen onze hoogachting betuigen. Waar U het gemeenschappelijk goed in onze samenleving dient, dient U volgens ons ook het koninkrijk van God en dat is bij ons het grootste compliment dat we kunnen geven. We danken de goede God voor alles wat U doet en bidden, dat U mag volharden en uw dienst aan mens en samenleving voortdurend beter mag beoefenen.

Mgr. Dr. Gerard de Korte

Bisschop van Groningen- Leeuwarden / referent voor Kerk en Samenleving

10 september 2014

namen van leden MLB

J.Wissink, voorzitter Landelijk Katholiek Diaconaal Beraad
J.Bosman, Solidair Friesland
H.Crijns, Landelijke Bureau DISK
R.Dits, Diaconale Alliantie
M.van Dockum, Cordaid Nederland
E.Hogema, Solidair Groningen Drenthe
P.Belle, Justitia et Pax Nederland
J.Maasen, Pastorale Dienstverlening Bisdom Rotterdam
P.Monchen, Vincentius Vereniging Nederland
C.Breuer, Vincentius Vereniging Nederland
H.Scharrenborg, Diocesaan Diaconaal Werker Aartsbisdom Utrecht
E.Sengers, Dienst Diocesane Caritas Bisdom Haarlem-Amsterdam
W.Tobé, Caritasfunctionaris Bisdom Breda en Platform Nederlandse Diakens
H.Vossen, Dienst Kerk en Samenleving in het bisdom Roermond
J.van Zijl, Cordaid Programma Nederland
E.Ruigrok, IKV/Pax Christi
J.v.d.Zandt, Pastoraat Woonwagengebouwen in Nederland (PWIN)
P.Kohnen, VKMO – Katholiek Netwerk www.katholieknetwerk.nl
L.Steinmeijer, Actioma
A.Erich, Dienstverlener voor de PCI Bisdom Groningen-Leeuwarden
R.van den Hout, Vicaris Generaal Bisdom Den Bosch

Gespreksvragen

over samenhang en isolement in onze samenleving

1. Verkeert de cultuur in Nederland volgens U in een crisis? Zo ja, aan welke signalen kun je dat afleiden? Zie je daar voorbeelden van in je eigen omgeving?
2. Wat zijn de negatieve effecten van het afnemen van of het ontbreken van sociale cohesie? Ziet U daar concrete voorbeelden van in Uw directe omgeving? Zijn er ook positieve effecten?
3. Waar ziet U nieuwe aanzetten tot sociale cohesie en samenhang? Hoe kunnen deze worden versterkt?
4. Vind U dat U zelf bijdraagt aan sociale cohesie en samenhang of schuld hebt aan het afnemen daarvan? Bijvoorbeeld door Uw levensstijl, Uw manier van werken, de invulling van Uw vrije tijd, Uw bestedingen.
5. Kunnen kerken ook in deze tijd op bijzondere wijze bijdragen aan sociale cohesie? Zo ja, wat dient dan de boodschap te zijn?
6. De christelijke liefde zet aan tot het geven van het goede aan anderen en daarvoor zelf tot offers bereid te zijn. Is deze liefde meer of minder praktiseerbaar in de veranderende geïndividualiseerde samenleving? Zo ja, hoe dan? Zo nee, waarom niet?
7. Welke mogelijkheden ziet U om bij herstructurering (van wijk, organisatie, instelling, bedrijf, parochie, vereniging, enz.) sociale cohesie te bevorderen? Zijn er instrumenten om dat te kunnen sturen?
8. In de traditie van het katholiek sociaal denken is het maatschappelijk middenveld erg belangrijk. Hoe beoordeelt U deze visie met het oog op de toekomst? Ziet U mogelijkheden het katholiek sociaal denken onder de aandacht te brengen bij beleidsmakers?